

SERİ
SERIES
SERIE
SÉRIE

A

CILT
VOLUME
BAND
TOME

40

SAYI
NUMBER
HEFT
FASCICULE

2

1990

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL

ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL

REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

KULLANICI AÇISINDAN PARKTA PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİ

Yrd. Doç. Dr. Yalçın ÖZGEN¹⁾

Kısa Özet

İnsanların dinlenme, doğayla baş başa kalma vb. gibi gereksinimlerini karşılamak üzere yapılan parkların ziyaretçiler-kullanıcılar- tarafından değerlendirilmesi daha sonra yapılacak bu tür mekânların planlama ve uygulamasında peyzaj mimarlarına yol göstermektedir. Ayrıca bu değerlendirmeden elde edilecek sonuçlarla mevcut parkların zaman içinde ele alınarak kullanıcıya daha yararlı biçimde yeniden düzenlenmesi sağlanabilecektir.

Yukarıda sözü edilen değerlendirmenin yöntemi ve tekniğini kullanarak yapılan bu araştırma, konusunda bir örnek oluşturacak biçimde ele alınmıştır.

1. GİRİŞ

Büyük kentler gibi yıpratıcı, gürültülü ve kirli yerlerde yaşayan insanların görel olarak daha temiz hava soluma, rahatlama, dinlenme, doğayla bütünleşme gibi en doğal gereksinimlerini uygun biçimde karşılayabilecekleri mekânlar parklardır.

Parklar, yeşil alanlar, dinlenme ve çocuk oyun alanları, manzara seyir yerleri vb. gibi çok işlevli mekânları içerirler. Bunların planlama, tasarım ve uygulamaları peyzaj mimarlarının çalışma konuları içine girmektedir.

Planlama aşamasında parkı kullanan ziyaretçilerin-kullanıcı-beklenti ve arzuları genellikle çeşitli yöntemlerle araştırılır, fakat parkın ziyarete açılmasından sonra kullanıcıların parkla ilgili izlenim ve tepkilerini ölçen çalışmalar oldukça seyrekler.

Kullanıcının doğal veya yapay çevreden etkilenmesinin ölçümü değişik çevrelerde ve farklı yöntemlerle araştırılmıştır. Lynch'in kentiçinde, Appleyard'ın kentiçi bir anayolda, Küller'in yapı

1) İ.Ü. Orman Fakültesi, Orman Peyzaj Mimarlığı Öğretim Üyesi.

içi ve yakın çevresinde, ayrıca Osgood ile birlikte bir orman alanı içinde yaptıkları araştırmalar konunun gelişmesine yardımcı olmuş ve yeni yöntem ve tekniklerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ülkemizde de benzeri çalışmalar Özgen (1982) tarafından bir karayolunda, Özbilen (1984) tarafından ise doğal ve tarihi bir sit alanında yapılmıştır.

Yerel kamu yönetimlerinin kentlinin yeşil alan gereksinimini karşılayabilmek için büyük parasal yüklerin altına girdiği günümüz Türkiye'sinde, bu tür araştırmaların kentiçi yeşil alanların geliştirilmesi ve ziyaretçilerin bu alanlardan beklentileri doğrultusunda planlanarak kullanıma açılmaları konusunda önemli yararları olacaktır.

2. ARAŞTIRMA ALANININ TANITIMI

Araştırma konusu park İstanbul Boğazi'nin Avrupa yakasındaki Kuruçeşme semtinde, eski kömür depolarının bulunduğu alanda yer almıştır. Batıdan Beşiktaş-Bebek karayolu, doğudan ise İstanbul Boğazi ile sınırlanmıştır. Kuzey'de Tekel'e ait çay depoları, güneyde ise Denizcilik Bankası'na ait boş arsa bulunmaktadır. Karayolunun karşı tarafında ise içinde yer yer yapılaşmanın başladığı dik eğimli, çalılarla kaplı bir tepe bulunmaktadır.

Alanın boyu 35 m, eni ise 100 m'dir. Yol ile kıyı arasında yaklaşık 8 m'lik kot farkı bulunmaktadır.

Alanın daha önceki işlevi sırasında mevcut büyük çukur yer yer doldurularak park için dalgalı bir arazi plastiği oluşturulmuştur. Arazinin büyük bir bölümü kuzeyden Karadeniz üzerinden esen hakim rüzgâra açıktır.

Parkin kıyı bölümünde, boydan boya 3-10 m arasında değişen genişlikte bir platform ile kıyı yolu tarafında, kenarında yer yer küçük platformlar oluşturulan bir yaya yolu bulunmaktadır. Bu kottan başlayarak değişik büyüklükteki işlev alanlarını birbirine bağlayan ve parkta yatay ve dikey ulaşımı sağlayan eğimli yol ve merdiven sistemi kurulmuştur (Bkz. Şekil 1).

Parkta çocuk bahçesi, anfi, kafeterya-şimdi büyük bir içkili lokanta-balık tutma platformu, dinlenme ve oturma mekânları bulunmakta fakat içilecek su ve lokantadakinin dışında bir tuvalet yoktur. Su ögesine havuz ve fışkiyeler biçiminde yer verilmiştir.

Alanın bitkilendirilmesi sırasında karşılaşılan teknik ve parasal sorunlar nedeniyle boylu ağaç ve ağaçcıklarda yeterli sayıya ulaşılamamış, oldukça geniş çim alanlara yer verilmiştir.

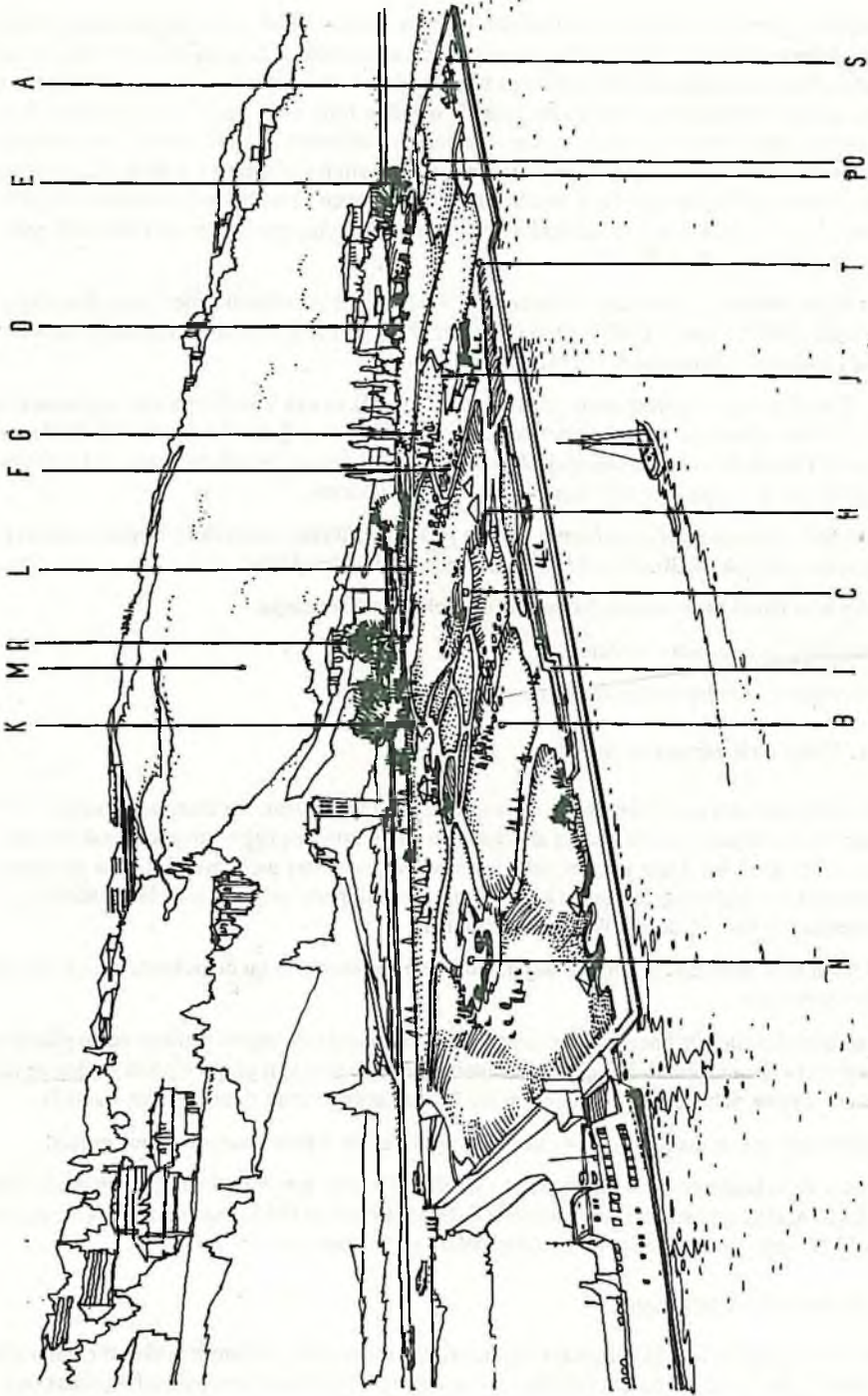
Park yakın çevresinde yoğun yerleşim alanları bulunmamaktadır. Ayrıca park, özel arabaları ile gelen ziyaretçilere uygun bir otoparktan yoksundur. En yakın yerleşim merkezi 700 m ile Ortaköy, 900 m ile Arnavutköy'dür. Parka farklı sosyal ve kültürel yapıda ziyaretçi gelmektedir.

Soğuk rüzgâra açık olması nedeniyle kışın ziyaretçi sayısının çok düşmesine karşın, diğer mevsimlerde ve özellikle tatil günleri oldukça yoğun bir kalabalık parkı ziyaret etmektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

İnsan yaşadığı çevre ile fizyolojik, ruhsal ve toplumsal ilişkiler kurar. Bu ilişkiler sürekli bir alışveriş biçiminde olur (Aksoy, 1975). Bu arada beş duyu yoluyla çevreden pek çok mesaj alır. Mesajların büyük bir bölümü ise algıyı oluşturur ki bunun % 80'i görsel yoldan olur. Söz konusu araştırma insanın çevreden görsel olarak algılanması olgusuna dayanmaktadır (Kepes, 1944).

Şekil: 1. Parkın perspektifli görünüşü
Figure: 1. The perspective view of the park

İnsanın çevresiyle olan ilişkileri sırasında ortamda mevcut doğal ve yapay öğeler algılanır, tanınır ve değerlendirilirler. Yapılan tüm araştırmaların amacı bireyi daha mutlu edecek bir çevre olduğundan, bu değerlendirmelerin sonucunda bireyde oluşan etkilerin neler olduğu önem kazanır (Özbilen, 1984). Bu nedenle çevreden kısa sürede edinilen bilgi olan algılar ve belirli bir süreç içinde bireyde oluşan bilişler çevrenin tasarımında önemli veriler olarak kullanılabilir. Araştırmada kullanacağımız yöntemlerden biri Biliş Haritalamasıdır (Cognitive Mapping). Biliş haritalamasında önemli olan neyin algılandığı değil önceki deneyimler sonucu çevre hakkında edinilen bilgidir. Bu tür haritalama, toplumun çevre hakkındaki imajlarını belirleyip, çevreye tasarım önerileri getirmek için geliştirilmiştir (Lynch, 1960).

Bir diğer yöntem ise, yine görsel algıların bir süreç içinde değerlendirilmesi gerçeğine dayanan ve Küller (1972), Sanoff (1974), Osgood et al (1975) gibi araştırmacılar tarafından geliştirilen Anlamsal Farklılaşım (Semantic Differential) dir.

Çeşitli kullanıcı guruplarının araştırmamızda denek olarak kullanılmasının uygulamada önemli güçlükler çıkarması nedeniyle denek olarak Peyzaj Mimarlığı Lisans 3. sınıf öğrencilerinden 42'si ile Yüksek Lisans öğrencilerinin 4'ünden biliş haritalaması ve ankette, anlamsal farklılaşım yönteminde ise Lisans öğrencilerinin 40'ından yararlanılmıştır.

Öğrenciler güneşli bir öğleden sonra topluca parka götürülerek gezdirilmiş ve park kısaca tanıtılmış, sonra yaklaşık 2s. 30 dak. süreyle parkta serbest bırakılmışlardır.

Araştırma için iki ayrı oturum halinde üç ayrı teknik kullanılmıştır.

1- a) Biliş haritalaması b) Anket

2- Anlamsal farklılaşım değerlendirilmesi

3.1. Biliş Haritalaması ve Anket

Öğrencilerin parkı gezmelerinden 1 hafta sonra sınıfta yapılmıştır. Bu amaçla öğrencilere A 4 normunda boş bir beyaz kağıt ile 2 sayfa anket sorusu dağıtılmış, boş kağıt yatay tutularak üst tarafa karayolu alt tarafa ise deniz gelecek şekilde, önceden gezdikleri parkı bir başkasına anlatacak şekilde önemli gördükleri öğeleri çizerek ve adlarını yazarak parkı tanımlayacak bir krokiyi çizmeleri istenmiştir. Süre 15 dakika ile sınırlandırılmıştır.

Sürenin bitiminde anket formunu değerlendirmeleri istenmiş ve bu değerlendirme için de 20 dak. süre tanınmıştır.

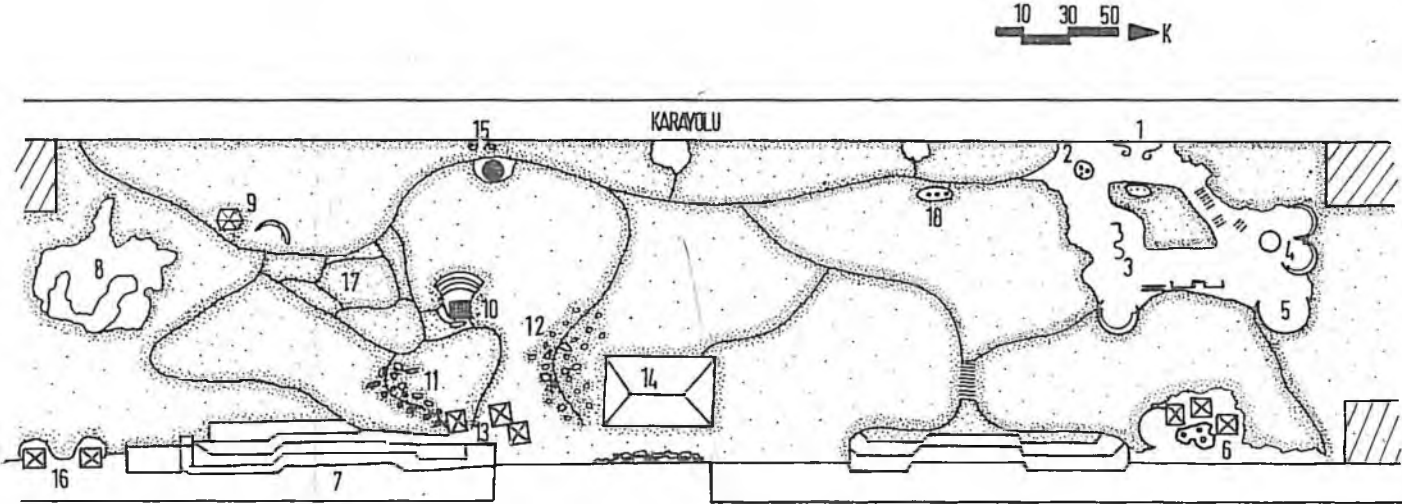
Haritanın değerlendirilmesi için parkın planı A 4 normunda aydıngere çizilmiş ve bu plan deneklerin çizdiklerinin üzerine konularak incelenmiş, belirli sınırlar için gerçeğe yakın çizilen ve tanımlananlar 2 puan, yakın çevrede bulunanlar ise 1 puan ile değerlendirilmiştir (Bkz. Şekil 2).

Belirlenen sınırlar dışında kalan ve tanımları uymayanlar değerlendirmeye alınmamıştır.

Anket değerlendirmesi biliş haritalaması ile ilişkili olarak gerçekleştirilmiş çizimin izlediği sıra, belirgin öğeler, çizilme sıklığı vb. tabloda değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 1 ve 2). Çok az sayıda çizilen ve çok düşük değerler (4'ten az) tablolara geçirilmemiştir.

3.2. Anlamsal Farklılaşım

Parkta yapılan bir önceki çalışmaya dayanarak 19 öge seçilmiş ve bunların diaları çekilmiştir (Bkz. Şekil 3). Bu diaları anlamsal farklılaşım için değerlendirebilmek amacıyla sıfat çiftleri seçe-

1- Ana Giriş 2- Girişteki Havuz 3- Çocuk Oyun Alanı 4- İkili Dairesel Oturma 5- Paten Alanı 6- Üç Fıskiyeli Üçlü Pergola 7- Kıyı Seyir Platformu 8- Balık Tutma Yeri 9- Kameriye 10- Amrflı 11- Kayalar 12- Kayalar 13- Kıyıda Üçlü Pergola 14- Kafe 15- Sedir Ağacı ve İkinci Giriş 16- İkili Pergola 17- Gül Bahçesi 18- Çukurda Ağaçlar

Şekil: 2. Biliş haritalaması değerlendirilmesinde kullanılan basit park planı
Figure.J: 2. Simple plan of the park used for the assessment of the cognitive mapping.

Tablo: 1. Biliş Haritası Değerlendirmesi I. (46 denek)

Table: 1. Cognitive Mapping Assessment I

ÇİZİLEN ÖGE	ÇİZEN DENEK SAYISI	DOĞRU ÇİZEN x 2	YAKLAŞIK ÇİZEN x 1	TOPLAM DEĞER	ÖGE ÇİZİLME SIRASI VE FREKANSI		
					1	2	3
1) Çocuk oyun alanı	30	17	13	47	4	10	8
2) 2'li dairesel oturma	29	24	5	53	-	-	-
3) Ana giriş	28	26	2	54	17	2	1
4) Informel havuz	28	16	12	44	2	3	3
5) Paten alanı	21	18	2	39	-	-	-
6) Kafe	20	12	8	32	1	1	5
7) 2. Giriş	19	17	2	36	-	-	-
8) 3 Fıskiyeli 3 pergola	17	11	6	28	13	12	7
9) Ana girişte havuz	15	11	4	26	-	-	-
10) Anfi	15	9	6	24	-	4	4
11) Kıyıda 3'lü pergola	13	7	2	22	2	3	5
12) Kıyı seyir platformu	12	8	4	250	2	2	4
13) Sarı kayalık	10	7	3	17	-	-	-
14) Çukur ağaçlık	9	4	5	13	-	1	1
15) Yollar	8	3	5	11	4	2	1
16) Sedir ağacı	7	0	7	7	1	2	1
17) Heykel	6	4	2	10	-	-	-
18) Mor kayalık	5	4	1	9	-	1	1
19) Gül bahçe	3	2	2	6	-	-	-
20) 2. girişte kameriye	3	2	1	5	-	-	-

Tablo 2. Bilgi Haritası Değerlendirmesi II (46 denek)

Table: 2. Cognitive Mapping Assessment II

	PARKIN BELİRGİN VE TANIMI KOLAY ÖGELERİ					PARKTA EN ÇOK BEĞENİLEN ÖGELER					PARKTA BEĞENİLMİYEN ÖGELER			PARKTA SAYI VE NİTELİKÇE YETERSİZ ÖGE			PARKTA BULUNMASI ARZULANAN ÖGELER		
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3			
Çocuk oyun alanı	12	4	6	4	1	10	5	4	11	0	2	0	0				SPOR ALANI 4 1 0		
3 fıskıyeli 3 pergola	9	12	5	3	2	14	14	10	4	4				9	1	1	TUVALET 3 4 1		
2'li dairesel oturma	5	2	5	4	2	7	6	6	4	2							İÇME SUYU 2 4 0		
Ana giriş	5	2	1	1	2	2	2	3	0	0									
Yollar	2	6	5	0	1	4	0	1	2	4	4	2	0						
Kıyıda seyir platformu	2	1	1	2	2	2	4	2	3	0									
İnformel havuz	1	0	4	3	4	4	8	6	2	2	2	0	0						
Sarı kayalık	1	2	1	3	1	4		2	0	2									
Mor kayalık	1	2	1	3	0	3	3	3	0	2									
Anfi	0	7	1	7	2	0	6	4	0	1	3	2	0						
Merdivenler	0	1	3	4	1	0	4	2	1	1							BASİT KAFE 11 0 2		
Kafe	0	0	2	1	4	2	0	2	2	0	1	4	1				BASİT KAFE 11 0 2		
Sedir ağacı	0	0	1	1	1	0	1	0	5	2									
Aydınlatma														1	4	2			
Arazi plastiği						0	0	0	2	3									
Girişte dairesel havuz						3	3	5	3	2									
Döşeme						0	0	0	1	2	4	3	6						
Kuzey sınırda mezbelelik											1	4	3						
Bitkilendirme											7	1	4	20	2	2	5 3 2		

1998/1999		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Kullanılan Görseller		0		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20		21		22		23		24		25		26		27		28		29		30		31		32		33		34		35		36		37		38		39		40		41		42		43		44		45		46		47		48		49		50		51		52		53		54		55		56		57		58		59		60		61		62		63		64		65		66		67		68		69		70		71		72		73		74		75		76		77		78		79		80		81		82		83		84		85		86		87		88		89		90		91		92		93		94		95		96		97		98		99		100																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
A		B		C		D		E		F		G		H		I		J		K		L		M		N		O		P		R		S		T		U		V		W		X		Y		Z		AA		AB		AC		AD		AE		AF		AG		AH		AI		AJ		AK		AL		AM		AN		AO		AP		AQ		AR		AS		AT		AU		AV		AW		AX		AY		AZ		BA		BB		BC		BD		BE		BF		BG		BH		BI		BJ		BK		BL		BM		BN		BO		BP		BQ		BR		BS		BT		BU		BV		BW		BX		BY		BZ		CA		CB		CC		CD		CE		CF		CG		CH		CI		CJ		CK		CL		CM		CN		CO		CP		CQ		CR		CS		CT		CU		CV		CW		CX		CY		CZ		DA		DB		DC		DD		DE		DF		DG		DH		DI		DJ		DK		DL		DM		DN		DO		DP		DQ		DR		DS		DT		DU		DV		DW		DX		DY		DZ		EA		EB		EC		ED		EE		EF		EG		EH		EI		EJ		EK		EL		EM		EN		EO		EP		EQ		ER		ES		ET		EU		EV		EW		EX		EY		EZ		FA		FB		FC		FD		FE		FF		FG		FH		FI		FJ		FK		FL		FM		FN		FO		FP		FQ		FR		FS		FT		FU		FV		FW		FX		FY		FZ		GA		GB		GC		GD		GE		GF		GG		GH		GI		GJ		GK		GL		GM		GN		GO		GP		GQ		GR		GS		GT		GU		GV		GW		GX		GY		GZ		HA		HB		HC		HD		HE		HF		HG		HH		HI		HJ		HK		HL		HM		HN		HO		HP		HQ		HR		HS		HT		HU		HV		HW		HX		HY		HZ		IA		IB		IC		ID		IE		IF		IG		IH		II		IJ		IK		IL		IM		IN		IO		IP		IQ		IR		IS		IT		IU		IV		IW		IX		IY		IZ		JA		JB		JC		JD		JE		JF		JG		JH		JI		JJ		JK		JL		JM		JN		JO		JP		JQ		JR		JS		JT		JU		JV		JW		JX		JY		JZ		KA		KB		KC		KD		KE		KF		KG		KH		KI		KJ		KK		KL		KM		KN		KO		KP		KQ		KR		KS		KT		KU		KV		KW		KX		KY		KZ		LA		LB		LC		LD		LE		LF		LG		LH		LI		LJ		LK		LL		LM		LN		LO		LP		LQ		LR		LS		LT		LU		LV		LW		LX		LY		LZ		MA		MB		MC		MD		ME		MF		MG		MH		MI		MJ		MK		ML		MM		MN		MO		MP		MQ		MR		MS		MT		MU		MV		MW		MX		MY		MZ		NA		NB		NC		ND		NE		NF		NG		NH		NI		NJ		NK		NL		NM		NN		NO		NP		NQ		NR		NS		NT		NU		NV		NW		NX		NY		NZ		OA		OB		OC		OD		OE		OF		OG		OH		OI		OJ		OK		OL		OM		ON		OO		OP		OQ		OR		OS		OT		OU		OV		OW		OX		OY		OZ		PA		PB		PC		PD		PE		PF		PG		PH		PI		PJ		PK		PL		PM		PN		PO		PP		PQ		PR		PS		PT		PU		PV		PW		PX		PY		PZ		QA		QB		QC		QD		QE		QF		QG		QH		QI		QJ		QK		QL		QM		QN		QO		QP		QQ		QR		QS		QT		QU		QV		QW		QX		QY		QZ		RA		RB		RC		RD		RE		RF		RG		RH		RI		RJ		RK		RL		RM		RN		RO		RP		RQ		RR		RS		RT		RU		RV		RW		RX		RY		RZ		SA		SB		SC		SD		SE		SF		SG		SH		SI		SJ		SK		SL		SM		SN		SO		SP		SQ		SR		SS		ST		SU		SV		SW		SX		SY		SZ		TA		TB		TC		TD		TE		TF		TG		TH		TI		TJ		TK		TL		TM		TN		TO		TP		TQ		TR		TS		TT		TU		TV		TW		TX		TY		TZ		UA		UB		UC		UD		UE		UF		UG		UH		UI		UJ		UK		UL		UM		UN		UO		UP		UQ		UR		US		UT		UU		UV		UW		UX		UY		UZ		VA		VB		VC		VD		VE		VF		VG		VH		VI		VJ		VK		VL		VM		VN		VO		VP		VQ		VR		VS		VT		VU		VV		VW		VX		VY		VZ		WA		WB		WC		WD		WE		WF		WG		WH		WI		WJ		WK		WL		WM		WN		WO		WP		WQ		WR		WS		WT		WU		WV		WW		WX		WY		WZ		XA		XB		XC		XD		XE		XF		XG		XH		XI		XJ		XK		XL		XM		XN		XO		XP		XQ		XR		XS		XT		XU		XV		XW		XX		XY		XZ		YA		YB		YC		YD		YE		YF		YG		YH		YI		YJ		YK		YL		YM		YN		YO		YP		YQ		YR		YS		YT		YU		YV		YW		YX		YY		YZ		ZA		ZB		ZC		ZD		ZE		ZF		ZG		ZH		ZI		ZJ		ZK		ZL		ZM		ZN		ZO		ZP		ZQ		ZR		ZS		ZT		ZU		ZV		ZW		ZX		ZY		ZZ	

Şekil: 3. Anlamsal farklılaşım testinde kullanılan görüntüler.
 Figure: 3. Slides used in semantic assesment.

rek faktörü analizi yapmak yerine (Saroff, 1974); seçilen 10 sıfat çifti birer faktör olarak kabul edilmiştir (Özbiçen, 1984). (Bkz. Şekil 4).

Parkin kullanıcı açısından değerlendirilebilmesi için size gösterilecek diaları aşağıda sıfat çiftlerine göre +3 +2, +1, 0, -1, -2, -3 olarak değerlendiriniz.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R	S	T	
Hoş																				Hoş değil
Çevreye uyumlu																				Çevreye uyumsuz
Etkileyici değil																				Etkileyici
Dinlendirici																				Dinlendirici değil
Özgün																				Sıradan
Beğenilen																				Beğenilmeyen
Bakımsız																				Bakımlı
Rahatlaıcı																				Sıkıcı
Sade																				Süslü
Düzensiz																				Düzenli

Şekil: 4- Anlamsal farklılaşım test formu
Figure: 4- Assessment form for semantic differential

Deneklerden perdede sırayla 90'ar saniye süreyle gösterilen 19 dianın (A, B, C, ..., S, T.) seçilen 10 sıfat çiftine-boyuta-göre +3, +2, -1, 0, -1, -2, -3 gibi 7'li bir skalaya uygun olarak değerlendirilmeleri istenmiştir.

Deneklerin olumlu sıfatlara eğilim gösterdikleri önceki çalışmalardan bilindiği için, olumlu sıfatların bir tarafa, olumsuzların diğer tarafa yığılmasının önüne geçilmiştir.

7'li skalada mevcut (-) puanların hesaplamaları güçleştireceği varsayımı ile bu skala +3, +2, +1, 0, -1, -2, -3, şeklinde karşılıklı olarak 1-7 arası pozitif rakamlara çevrilmiştir (Özgen, 1982).

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Geçerli sayılan 40 formdaki değerler kompütere yüklenmiş ve hazırlanan programla 40 denekğin 19 diayi-değişkeni-10 sıfat çiftine-boyuta-göre 1-7 arası değerlendirmesinin aritmetik ortalama ve frekansları hesaplanmış ve bu değerlerden yararlanarak 19 profil çizilmiştir (Bkz. Şekil 5).

4. BULGULAR

Biliş haritalaması, anket ve anlamsal farklılaşım değerlendirilmesiyle elde edilen bulgular iki bölümde incelenebilir:

4.1. Biliş Haritalaması ve Anket Bulguları

Kullanıcıyı en fazla etkileyen-en çok çizilen- öğeler sırasıyla "Çocuk Oyun Alanı", "2'li Dairesel Oturma Alanı", "Ana Giriş", "3 Fiskiye 3 Pergola", "Ana Girişteki Havuz", "Anfi" olmuştur (Bkz. Tablo 1).

Aynı tabloda görüleceği gibi "Çocuk Oyun Alanı", "Ana Giriş", "İnformel Havuz", ve "3 Fiskiyeli 3 Pergola" çizilme sırası ve frekansı açısından ön sırada yer almaktadırlar. Tabloda çizilme sayısı, doğruluk derecesi ve çizilme frekansı arasında ortaya çıkan farklılıklar parkın iyi algılanmadığını göstermektedir.

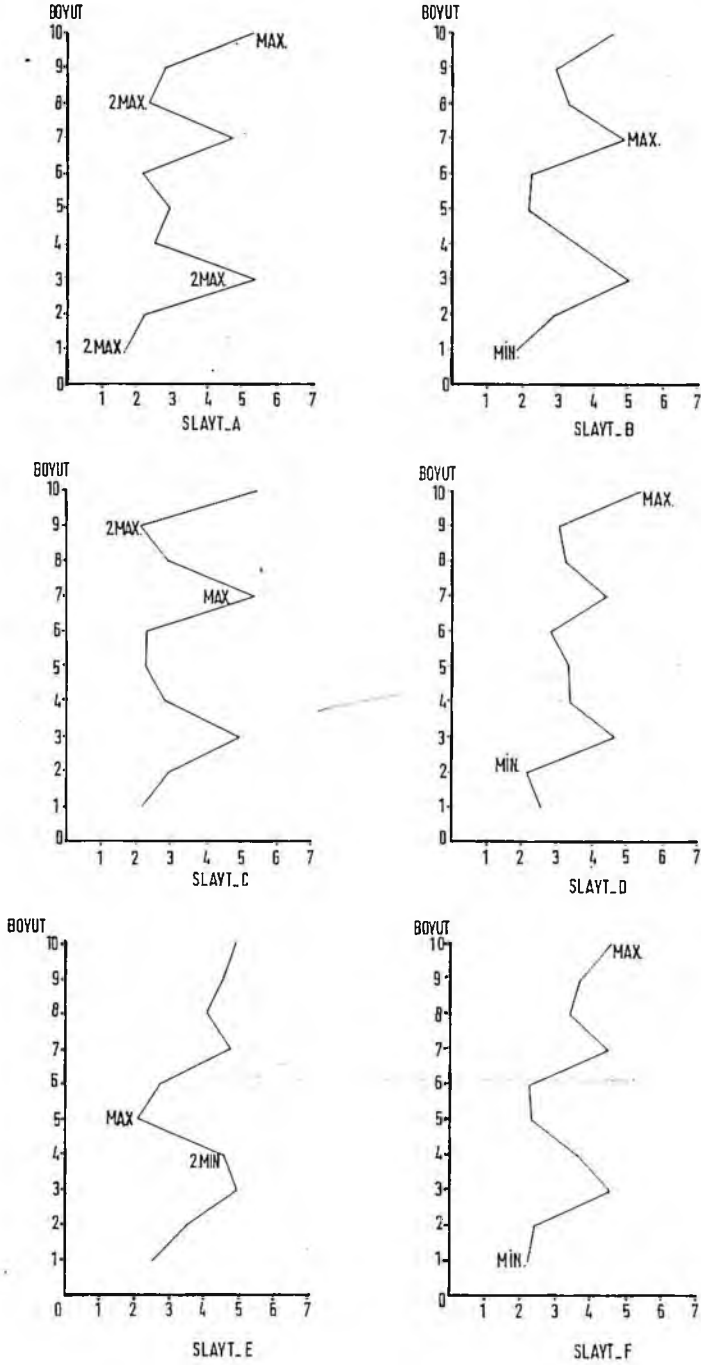
Parkın kuzeyinde bulunan ve birbirine oldukça yakın ikili oturma yeri, biri Paten Alanı olan 3 dairesel platform genellikle birbirine karıştırılmıştır. Ayrıca Paten Alanı denekler tarafından "Seyir Platformu" olarak adlandırılmıştır. Bu alanın işlevinin tam olarak anlaşılmadığı ve bunun oturma alanları ile karıştırılmasına neden olduğu gözlenmektedir. Appleyard (1970) biliş haritalarında yapılan hataların, öğelerin kullanım işlevinin belirsizliğinden kaynaklandığını belirlemiştir (Özbiçen, 1983). Paten Alanının manzayara hâkim bir platform olması bu karışıklığın bir diğer nedenidir.

Parkın Ana Giriş ve 2. Girişi dışındaki diğer üç girişi çizilmemiştir. Bu girişlerden birinin boylu Sedir Ağacı çevresindeki oturma yerine açılmasına karşın 2. Giriş tanımlanmış, Sedir Ağacı ve oturma yeri tanımlanmamıştır.

"Ana Giriş" çizim toplamı olarak en yüksek değeri almış, bunu 2'li Dairesel Oturma, "Çocuk Oyun Alanı", "İnformel Havuz", "Paten Alanı", "2. Giriş" ve "Kafe" izlemiştir.

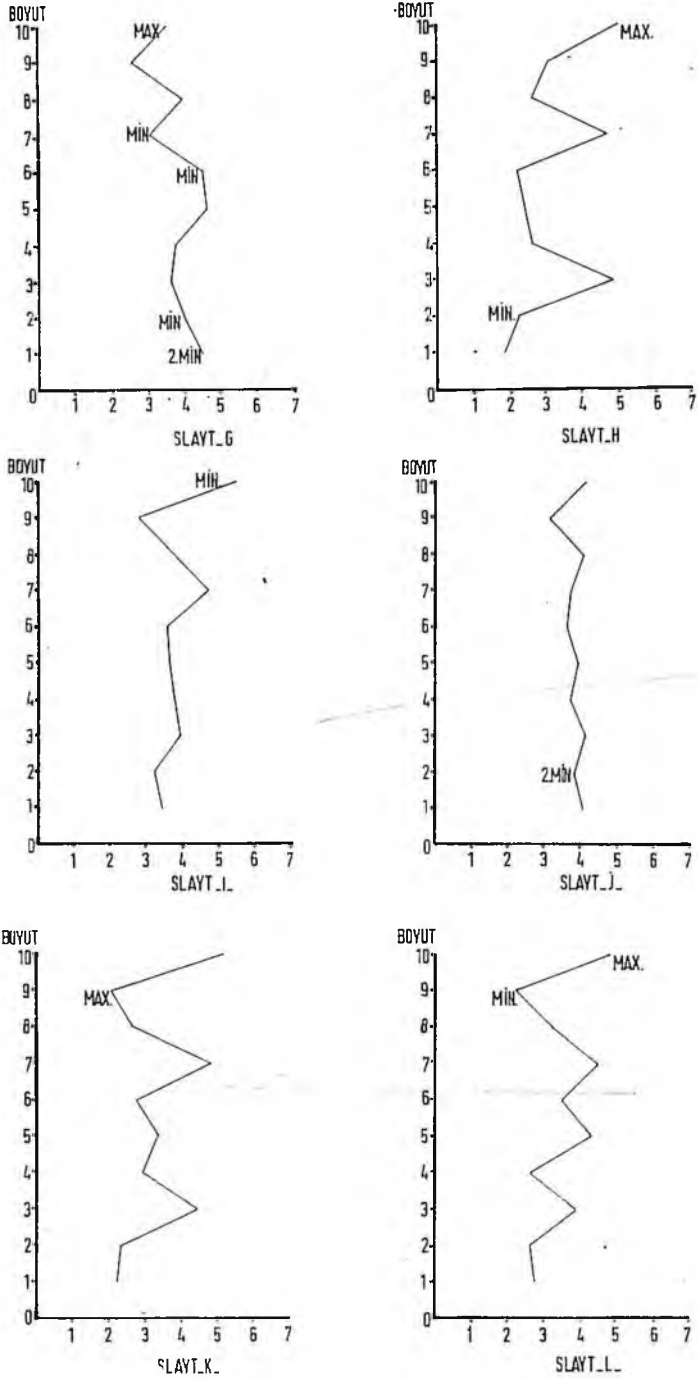
Bu öğelerin "Çocuk Oyun Alanı" ve "İnformel Havuz" dışındakilerin ortak yönleri park sınırlarında (Kenarlarında) veya buralara çok yakında yerleşmiş olmalarıdır. Lynch (1960)'e göre kenarlar görsel olarak tanımlanmış alanları diğerlerinden ayırır ve biliş haritalarında önemli öğeleri oluştururlar. "Çocuk Oyun Alanı", "Ana giriş" ile "2'li Dairesel Oturma Alanı" tarafından çevrelenmiştir. "İnformel Havuz" ise biçim ve işlev olarak (bitki havuzu) oldukça ilgi çekmekte ve birçok yerden görülebilmektedir. Ayrıca parkın güney sınırına da yakındır.

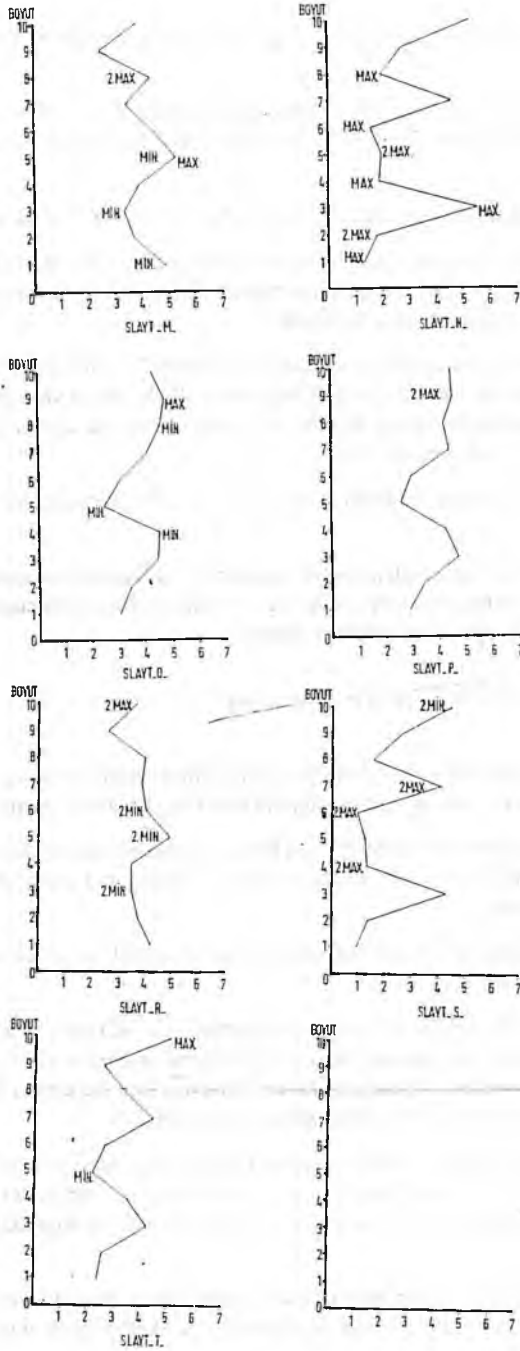

Şekil: 5. Anlamsal farklılaşım profilleri (1)
Figure: 5. Graphics of the semantic assessment (1)

Şekil 5. Anlamsal farklılaşım profilleri (2)
Figure 5. Graphics of the semantic assessment (2)

Şekil: 5. Anlamsal farklılaşım profilleri (3)

Figure: 5. Graphics of the semantic assessment (3)

Deneklerin çizime sınırlardan başladığı ve sınıra yakın öğelerin daha önce çizildiği anlaşılmaktadır.

Parkın belirgin ve tanımı kolay öğeleri sıralamasında "Çocuk Oyun Alanı", "3 Fıskıye 3 Pergola", "2'li Dairesel Oturma", "Ana Giriş" ve "Yollar"ın ön sıraları aldığı görülmektedir (Bkz. Tablo: 2).

Bu sıralama ile öğelerin çizilme sayısı sıralaması benzerlik göstermektedir.

Parkta en çok beğenilen öğeler "Çocuk Oyun Alanı", "3 Fıskıye 3 Pergola", "2'li Dairesel Oturma" ve "İnformel Havuz" olarak bulunmuştur. "İnformel Havuz"un dışında diğer üç öge belirginlik sıralamasına uygunluk göstermektedir.

Parkta beğenilmeyen öğeler sıralaması ise "Döşeme", "Bitkilendirme", "Kuzey Sınırdaki Mezbelelik" olarak belirlenmiştir. Döşeme tiplerinden özellikle kıyıda ve eğimli yollarda kullanılanların beğenilmediği anlaşılmaktadır. Mezbelelik ise park sınırına komşu arazide bulunmakta fakat alanın içindeymiş gibi algılanmaktadır.

Sayınca yetersiz öğeler: "Bitkilendirme", "3 Fıskıyeli 3 Pergola" ve "Aydınlatma" olarak bulunmuştur.

Parkta bulunması arzu edilen öğeler sırayla mevcut Kafeden -ki eklerle projedekinin iki katı büyüklüğe ulaşmış ve basit bir kafe yerine içkili lokantaya dönüştürülmüştür-daha basit bir çayevi, Boylu Bitkiler, W.C., İçme Suyu ve Spor Alanıdır.

4.2. Anlamsal Farklılaşım Testi Bulguları

Test sonucu elde edilen değerlerin profiller şeklinde grafik dökümü yardımı ile dialar arasında işlev, cins, biçim ve doku açısından yakınlık birbirleriyle karşılaştırılmıştır:

(B) Sarı Kaya Bahçesi- (F) Mor Kaya Bahçesi yaklaşık aynı derecede düzensizlik, rahatlatıcılık, beğeni, dinlendiricilik ve özgünlükte değerlendirilmiş; (B) daha bakımlı, daha sâde ve daha etkileyici bulunmuştur.

(K) Yol Birleşimi-(L) Sâde Yol karşılaştırmasında (K) daha rahatlatıcı, beğenilen, özgün, etkileyici ve hoş bulunmuştur.

(I) Kıyı Seyir Platformu- (C) Anfi karşılaştırmasında, (C) daha sâde, rahatlatıcı, bakımlı, beğenilen, özgün, dinlendirici, düzensiz ve etkileyici olarak nitelenmiştir. Her iki öge de basamaklardan oluşmuştur. Birincinin biçimine doğrular, ikincinininkine ise eğriler hâkimdir. Anfi çim alan üzerine, diğeri ise beton kıyı platformu üzerine yerleştirilmiştir.

(R) Sedir Ağacı- (M) Çim Alan ve Arka Tepe karşılaştırmasında (M) daha hoş, özgün, sâde, düzenli ve beğenilir bulunmuş; Sedir Ağacı ise daha bakımlı ve rahatlatıcı olarak nitelenmiştir. Her iki diada da çim alan bulunmakta, Sedir Ağacı soliter olarak ve dağımık tepesiyle oldukça dikkat çekici görülmektedir.

(R) Sedir Ağacı-(G) Çukur Ağaçlık karşılaştırmasında, (R) daha bakımlı ve daha sıradan bulunmuş, diğer boyutlarda benzer olarak nitelenmişlerdir. İkisi de yeşil alan içinde görülmektedirler.

(A) 3 Fıskıyeli 3 Pergola-(H) 3 Pergola karşılaştırmasında, (A) daha rahatlatıcı, özgün ve etkileyici olarak değerlendirilmiştir. Diğer boyutlar uygunluk göstermektedir. Su ögesinin tercihte

olumlu bir etmen olduğu kabul edilebilir.

(T) Merdiven-(I) Kıyı Seyir Platformu karşılaştırmasında, (T) daha beğenilen, özgün, çevreye uyumlu ve hoş bulunmuştur. Her iki ögede de döşeme dokusu dikkati çekmektedir. Denekler diğer ankette paket taşıma beğenmediklerini açıklamışlardır.

(A) 3 Fıskıyeli 3 Pergola-(S) Aynı yerden daha yakın çekim karşılaştırmasında, (S) daha süslü, bakımlı ve özgün olarak nitelenmiştir.

(E) Çocuk Oyun Alanı-(P) Farklı açıdan aynı yer, arşılaştırmasında (E) daha özgün, rahatlatıcı, beğenilen, hoş ve düzenli olarak nitelenmiştir. (E) de oyun öğeleri daha ayrıntılı olarak görülebilmektedir. (P)'de ise önceki döşeme görüntüye hâkim bir öge olarak ortaya çıkmaktadır ve çevreyle uyumsuz olarak algılanmaktadır.

(P) Çocuk Oyun Alanı-(O) Farklı açıdan aynı yer, karşılaştırmasında (P) daha rahatlatıcı, hoş ve bakımlı bulunmuştur. Fakat farklılıklar önemli görülmemiştir.

(P) Çocuk Oyun Alanı-(N) Informel Havuz karşılaştırmasında (N) daha sâde, rahat, beğenilen, özgün, dinlendirici, etkili, çevreye uyumlu, düzenli ve hoş olarak değerlendirilmiştir. Havuz hem biçimi, hem çevresindeki olurma yerleri, hem de çeşitli su kenarı bitkileriyle bir ortam yarattığı için teste en olumlu öge olarak belirginleşmiştir. Kuşkusuz suyun fıskiyelerden akışı da değerlendirmede etkili olmuştur.

(J) Kafe-(D) Ana Giriş karşılaştırmasında (D) daha düzenli, rahatlatıcı, bakımlı, dinlendirici, özgün, beğenilen, etkileyici, çevreye uyumlu ve hoş olarak nitelenmiştir. Kafenin denekler tarafından değerlendirilmesi oldukça ilginçtir: sadeliğin dışında bütün boyutlar yaklaşık olarak 4 puanla kararsız-değerlendirilmiştir. Biliş haritalamasında da değerlendirmelerde kararsızlık görülmektedir. Kafe en çok beğenilen öğeler sıralamasında Anfi ve Merdivenlerden önce gelmekte ve aynı zamanda beğenilmeyen öğeler arasında gösterilmekte ve en yüksek puanla parkta bulunması arzu edilen öğeler içinde yer almaktadır. İstenecek küçük bir çayevdir, büyük bir içkili lokanta değil.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Önemli öğelerin çizilme sayıları ve doğruluk dereceleri arasındaki farklar parkın tümüyle algılanamadığı şeklinde yorumlanmıştır. Konunun, tasarımcının parkı planlama kararlarından biri olan sürpriz etkisi yaratmak için oluşturduğu arazi modülasyonundan ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Çocuk oyun alanının çok çizilmesine karşın doğru yerleştirilme oranının daha düşük olması, alanı çevreleyen giriş ve oturma alanlarıyla ilişkisinin iyi algılanamadığına bir örnek olarak gösterilebilir.

Ayrıca park içinde yönlendirmeyi sağlayacak bir referans ögesinin eksikliğinin algı eksikliğine neden olduğu da anlaşılmaktadır.

İkinci girişin hemen önünde yer alan Sedir ağacı ve altındaki oturma mekânının girişi vurgulamadığı yorumuna varılmıştır.

Kafenin projedeki durumuna geri getirilmesinin kullanıcının basit "çay evi" arzusunu yerine getirebileceği kuşkusuzdur. Ayrıca tatil günleri oldukça kalabalık bir kullanıcı yükünü çeken parka uygun büyüklükte ve herkesin kullanabileceği bir tuvalet ve özellikle küçük çocukların içme suyu gereksinimini karşılayacak iki çeşmenin eklenmesi uygun olacaktır.

Çocuk oyun bahçesinde işlevi tam anlaşılamadığı veya ergonomik olmadığı için işlevinden farklı kullanılan ve bu nedenle çocuklar için tehlikeli olabilecek oyun öğelerinin yeniden gözden geçirilmesi gereklidir.

Hareketli su yüzeylerinin artırılması ve pergola veya bitkiyle gölgelendirilmiş oturma mekânları ile kombine edilmesi uygun olacaktır.

Mevcut arazi biçiminin ağaç ve çalılarla vurgulanması gerektiği kanısındayız.

Parkın orta bölümüne de yer yer işlev alanları getirilmesi uygun olacaktır. Böylece gelen kullancı kalabalığını dağıtmak ve parkın bu bölümünün daha etkin kullanılmasını sağlamak yerinde olacaktır.

Yerleşim merkezlerinin parka olan uzaklıkları çocuk yürüme uzaklığı sınırında bulunmasına karşın, oldukça hızlı bir araç trafiğine sahip karayolunu karşıdan karşıya geçme zorunluluğu nedeniyle en uygun ulaşım otomobil veya otobüs olmaktadır. Bu nedenle parkın kuzey ve güney sınırlarındaki arsalar otopark olarak düzenlenmelidir.

Genellikle yatay gelişme gösteren parka dikey öğelerin getirilmesi, küçük açık mekânların ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Belki de deneklerin Çocuk Oyun Bahçesini beğenilen öğelerin başında kabul etmelerinin nedeni mevcut iki oyun duvarının dikey öge olarak mekân oluşturmalarıdır.

Yapılan araştırmanın amacı parkı eleştirmek değil, yazının başında da belirtildiği gibi sözü edilen araştırma yöntemlerine bir araştırma ile uygun örnek vermektir.

Araştırmada kullandığımız iki yöntem de kentsel psikolojinin peyzaj mimarlığındaki uygulamasıdır. Bu bilim dalının peyzaj mimarlığı eğitimindeki yeri önemlidir ve bu eğitimi veren birimlerde zorunlu ders olarak konulması araştırmacının dileğidir.

Bu konudaki araştırmaların farklı bakış açısına sahip bilim adamları tarafından ele alınması ve geliştirilmesi peyzaj mimarlığının gelişimine önemli katkılarda bulunacaktır.

LANDSCAPE ASSESSMENT IN A PARK FROM THE POINT OF VIEW OF THE USER

Yrd. Doç. Dr. Yalçın ÖZGEN

Abstract

The assessment of the parks which are created to fulfill human needs, such as resting and being close to nature, gives important clues to the planners and designers of these parks. On the other hand the results of this assessment could show ways of remanaging them to be more useful to users.

This research which has been done by using the methods and techniques of the assessment cited above was done as an example.

SUMMARY

The parks are spaces where people living in polluted, noisy and tiring big cities, can breath fresh air, rest and be at one with nature.

The parks contain multi-purpose spaces such as green spaces, childrens' play grounds, viewing points, etc. The planning, design and construction of them are included in the working subjects of the landscape architects.

In the phase of planning, the requests and desires of the users of the park are generally researched through various methods, however after the park has been opened to public it is seldom that research to measure users' impressions and reaction is carried out.

The effects of the various natural and manmade environment on the users has been researched in different methods.

The park subjects to our research is situated on the European side of the Bosphorus where charcoal depots were established many years ago. It is situated between the the Bosphorus shore

and the Bosphorus coastal road. It is 350 m in length and 100 m in width. The difference of height between the road level and the shore is 8 m.

The area, formerly a large pit used as a charcoal depot, has now been filled up to create an uneven undulating slope.

In the park which contain lawns, seating facilities, pools, fountains, a cafeteria, an amphitheater, childrens' playground, etc., the functional grounds have been linked by narrow sloping paths and steps. There is no suitable WC, drinking water or parking space in the park. A sufficient number of trees and bushes have not yet been planted due to lack of financial resources.

In the research two different methods were used:

1. Cognitive mapping and questionnaire
2. Semantic differential

1. 46 students of the Department of Landscape Architecture went to the park to spend 2h 30 min. there and one week later they were requested to draw a cognitive map of the park and answer a questionnaire.

2. Two weeks after their visit to the park, the students were requested to assess 19 slides taken in the area on a semantic rating scale for 10 dimensions.

The following are the results of this research:

- The park is not totally perceived
- The relation between the childrens' playground and seating areas in its environment has not properly been understood.
- There is no reference point in the park
- The cedar tree and the seating area around it are not emphasizing the second entrance which is nearby.
- If the cafe could be altered to its original smaller size the needs of the users for a simple tea house would be fulfilled.
- A WC and two fountains of drinking water would be sufficient.
- Small changes in structures in the playground would diminish the risks of their misuse which at present invite danger of children falling down from the top of the play walls.
- More water surfaces are needed.
- The form of the ground should be emphasized by suitable and sufficient planting of trees and bushes.
- In the park vertical elements are needed and this could be fulfilled by planting trees and constructing arbors.
- This kind of research should be supported by researchers with different backgrounds to help the development of the landscape architecture.

KAYNAKLAR

- AKSOY, E. 1975: *Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim K.T.Ü. Yayınları. İstanbul.*
- KEPES, G. 1944: *Language of Vision. Hillison Co. Chicago.*
- KÜLLER, R. 1972: *A Semantic Model for Describing Perceived Environment. National Swedish Building. Research D. 12. Lund.*
- LYNCH, K. 1960: *Image of the City, MIT Press, Cambridge.*
- OSGOOD, E.C., G.J. SUCI 1975: *The Measurement of Meaning, Urbana.*
- ÖZBİLEN, A. 1983: *Meryemana (Sumela) Kırsal Yöresinde Yapay Doğal İmgelem Ögelerin Araştırılması K.T.Ü. Yayınları No: 34. Doktora Tezi.*
- ÖZGEN, Y. 1982: *Doğu Karadeniz Bölgesinde Ordu-Hopa Kıyı Yolunun Peyzaj Özellikleri, Peyzaj Mimarlığı Açısından Ortaya Koyduğu Sorunlar ve Çözümü Üzerinde Bir Araştırma. Basılmamış Doktora Tezi.*
- SANOFF, H. 1974: *Measuring Attributes of the Visual Environment. Design for Human Behavior Community Development Series. Dowden and Ross Inc. Pennsylvania.*